

Список використаних джерел:

1. Павлухин А.Н. Уголовная ответственность как научная категория российской правовой доктрины. Генезис, состояние, перспективы / А. Павлушин, А. Чистяков. — М.: Закон и право, 2003. — 80 с.
2. Самощенко И.С. Ответственность по советскому законодательству / И. Самощенко, М. Фарукшин. — М.: Юрид. лит., 1971. — 240 с.
3. Історія вчень про державу та право : [посібник для підготовки до іспитів] / О.І. Осауленко, А.О. Осауленко, В.К. Гіжевський. — К. : ФОП Ліпкан О.С., 2010. — 196 с.
4. Зінченко О.В. Історія вчень про державу і право : [навч. посіб.] / О.В. Зінченко, О.В. Петришин. — Х.: Право, 2012. — 208 с.
5. Кон И.С. В поисках себя. Личность и самосознание / Кон И.С. — М., 1984. — 124 с.
6. Платон. Держава / Платон — К.: Основи, 2000. — 355 с.
7. Гусейнов А.А. Введение в этику / Гусейнов А.А. — М., 1985. — 208 с.
8. Волков Б.С. Проблема воли и уголовная ответственность / Волков Б.С. — Казань, 1965. — 136 с.
9. Косолапов Р. Свобода и ответственность / Р. Косолапов, В. Марков. — М., 1969. — 192 с.
10. Тугаринов В.П. Личность и общество / Тугаринов В.П. — М., 1965. — 206 с.
11. Черепнина А.П. Проблема ответственности в современной буржуазной этике / А.П. Черепнина // Вопросы философии. — 1965. — №2. — С. 82–86.
12. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави / Рабінович П.М. — К., 1994. — 236 с.
13. Кримінально-виконавчий кодекс України // Відомості Верховної Ради. — 2004. — №3—4. — Ст. 21.

**Осауленко Олександр Іванович,
професор кафедри теорії держави та
права та філософії Міжнародного
економіко-гуманітарного університету
кандидат юридичних наук, професор**

СТИЛІСТИКА ПРАВОЗАСТОСОВНИХ АКТИВ

Аналіз змісту текстів правозастосовних актів дає підставу дійти висновку, що стилістичне їх викладення є не завжди досконалим, що, в свою чергу, призводить в деяких випадках до порушення законності в процесі правозастосовної діяльності.

Вивчення наукової літератури щодо стилістики акта застосування права, дає змогу дійти висновку, що ця проблема є вкрай малодослідженою. Виявлені лише деякі роботи з особливостей стилю окремих актів [1; 2], або роботи, що досліджують тільки юридичну термінологію [3; 4; 5]. Мають місце також дослідження, що стосуються стилю окремої документації [6] і, нарешті, роботи учених філологів, що розглядають юридичну мову в цілому – письмову та усну [7].

Стосовно ж інтересу до проблеми юридичної, то потрібно погодитися з Н.Н. Івакіною щодо того, що вчені, які так чи інакше досліджують питання мови, виступають насамперед як юристи, оскільки їх цікавить виражений в документі правовий зміст, аналіз же мови здійснюється, як правило, без відповідної лінгвістичної основи і зводиться власне кажучи до загальних міркувань про точність, дохідливість, виразність [8, с. 9]. Подібної точки зору дотримується також Р.І. Пащук [9, с. 4-5].

Основними рисами, характерними стилю правозастосовних актів можна назвати наступні.

1. Об'єктивність, тобто мова повинна носити узагальнений характер при відсутності суб'єктивізму.
2. Офіційність передбачає повну відсутність емоційності мови.
3. Стандартизованість, що проявляється в наявності значної кількості повторюваних мовних засобів і форм документів.

4. Стислість, що передбачає компактність викладу та економне використання мовних засобів.

В узагальненому вигляді стиль правозастосовних відрізняється наступними мовними особливостями:

1) перевага стилістично нейтральних книжкових слів; відсутність “зниження” лексики, елементів простої мови і жаргону, а також емоційних слів і оборотів (слів зі зменшувальними і збільшувальними суфіксами, сполучень типу: “і ось”, “а він як вдарить”, “тут вони і попались”, вигуків і риторичних запитань тощо);

2) широке вживання професійної термінології (юридичної);

3) часте використання віддієслівних іменників (типу “здійснення”, “порушення”, “переслідування”, “затримання”, “вилучення” тощо);

4) поширеність кліше – таких, наприклад, як “здійснити обшук”, “піддати штрафу”, що за правилами ділового стилю зазвичай не заміщаються відповідними дієсловами (“обшукати”, “оштрафувати”);

5) використання дієслів і оборотів з пасивним значенням, наприклад: вина підсудного підтверджується наступними обставинами (а не “наступні обставини підтверджують вину підсудного”);

6) чіткий порядок слів у реченні: а) підмет найчастіше знаходиться на початку речення і, як правило, передує присудку: “гр. Кривенко В.А. визнав себе винуватим у пред’явленому обвинуваченні і повністю відшкодував заподіяний збиток”; б) визначення, навіть розповсюджені, із залежними від них словами, знаходяться перед іменниками, які визначаються: “Викликаний для дачі показань громадянин Сидоренко І.В. у райвідділ не з’явився”; в) доповнення стоять після основного слова; г) обставинні слова (прислівники) знаходяться по можливості ближче до слова, до якого вони відносяться за змістом; д) вступні слова і обороти як правило знаходяться на початку речення: “Крім власних показань обвинувачуваного, його вина підтверджується також і іншими матеріалами справи, серед яких ...”;

7) кількісна перевага складних речень над простими;

8) широке вживання дієприкметникових оборотів, які надають мові лаконізму і динамічності [1, с. 9].

Логічну основу правозастосовного акта оформляє стандартний текст, який представлений фразеологізмами.

Фразеологізм – це неподільне сполучення слів, нерозривне словосполучення, яке виконує функцію окремого слова [10, с. 81].

Особливе місце в системі фразеологізмів, що використовуються у правозастосовних актах, належить кліше (штампам)

Так, на думку Н.Н. Івакіної [8, с. 27-28] у вступній частині процесуальних актів, кліше вводять особу, яка їх читає в ситуацію: називають документ, особу, яка склала документ (слідчий; суд у складі головуєчого, народних засідателів), тих хто брав участь у процесуальних діях (“за участю”; “при секретарі”), обставини (“з дотриманням вимог ст. ...КПК України”), характеристику злочину (“обвинуваченого у вчиненні злочину, передбаченого ст. ...КК України”).

В описовій частині кліше закріплюють підстави складання документа (“приймаючи до уваги”, “керуючись ст. ...КПК України”), визначають позицію обвинуваченого (“допитаний у якості обвинуваченого ... винуватим себе (не) визнав і дав наступні показання”), вводять матеріал, що доводить його винуватість (“винуватість доведена”), вказують обставини, що пом’якшують і обтяжують покарання: “Відповідно до ст. 66 КК України обставинами, які пом’якшують покарання є...” (чи “обставин, які пом’якшують покарання не встановлено”).

Кліше резолютивної частини містять висновок, до якого дійшов слідчий чи суддя (“визнати потерпілим”; “накласти арешт”; “здійснити виїмку”; “порушити кримінальну справу”; “прийняти до свого провадження”).

Фразеологічні звороти, що мають місце в актах застосування права, дуже різні і класифікувати їх, на нашу думку, буде правильно за такими підставами, як походження (природа). У такий спосіб утвориться дві групи.

1. Загальнодокументальні, що не мають юридичної природи походження (офіційно-ділові, наукові, публіцистичні).

2. Власне-правові, що мають юридичну природу походження. Ці звороти, у свою чергу, можна розділити на групи за їх належністю до тієї чи іншої групи актів застосування (слідчі, судові, охоронні, юрисдикційні тощо).

Як висновок потрібно відзначити, що кожному суб’єкту застосування права необхідно оволодіти належною технікою оформлення стандартної частини тексту акта, після чого не буде важко “записувати” у нього довільний текст. При цьому обов’язково потрібно дотримуватись наступних вимог: 1) домагатися точності слововживання; 2) правильно будувати речення; 3) домагатися відповідності фразеології правозастосовного акта та акта нормативного; 4) намагатися не вживати штампи на шкоду вимогам стислості формулювань.

Значну роль при формуванні тексту правозастосовного акта відіграє морфологія. Морфології правозастосовного акта притаманні особливості юридичного стилю в цілому. Так, об’єктивність забезпечується послабленням форм особи дієслів і займенників. Дієслова 1-ї особи та особисті займенники використовуються досить рідко (наприклад, “Затверджую” – в обвинувальному висновку).

Стиль акта застосування права має свої особливості при використанні всіх морфологічних одиниць: іменників, прикметників, числівників, займенників і дієслів. Важливе значення для викладення текстів правозастосовних актів мають також і правила синтаксису. Для синтаксису актів застосування права є

характерним.

1. Прості речення використовуються, як правило, оповідальні, особисті, розповсюджені, повні. Практично не зустрічаються речення запитальні та окличні.

З числа складних речень більш часто застосовуються безсполучникові і складнопідрядні з підрядними з'ясувальними. Складнопідрядні речення, як правило, використовуються для вираження причинно-наслідкових зв'язків.

2. Використання речень з великою кількістю сполучників, що обумовлено:

а) поширеністю речень. Дуже розповсюджені, наприклад, конструкції з послідовним підпорядкуванням однотипних відмінкових форм (як правило форм родового відмінку);

б) значною кількістю речень з однорідними членами (їх число навіть у лінійно записаних фразах може досягати двадцяти і більше); крайнім випадком складних переліків є рубрифіковані конструкції типу ... 1. Визначити... а)... б)... в)...; 2. Організувати... а)... б)... в)...; 3. Призначити ..., причому кожна рубрика може бути будь-якої складності (включати однорідні члени речення, доповнюватися самостійними реченнями тощо); рубрифікований перелік можуть включати десятки слів.

Дісприкетникові звороти в актах застосування права зустрічаються рідко, причому як правило вони являють собою стійкі конструкції типу: “виходячи з...”; “приймаючи до уваги...”; “враховуючи те, що...”.

в) активним використанням страждальних конструкцій і безособових форм. Але необхідно відзначити, що в цілому, як правило, акт складається від третьої особи.

г) використання нетипових для інших мовних стилів способів словозміни, наприклад, розвиток форм множини в абстрактних іменниках.

Отже, в сучасний період крім розглянутих вище проблем назріла також необхідність предметного вивчення таких розділів стилістики правозастосовного акта, як групування речень у тексті, порядок і форма викладення тексту, способи зв'язку речень у тексті тощо. Ці питання повинні стати предметом розгляду не тільки юристів, але і філологів, які займаються філологічними проблемами юриспруденції.

Список використаних джерел:

1. Зубарев В.С. Язык и стиль обвинительного заключения / В.С. Зубарев, Л.П. Крысин, В.Ф. Статкус. — М.: Юрид. лит., 1987. — 109 с.
2. Кацавець Г.М. Мова ділових паперів / Г.М. Кацавець, Л.М. Паламар. — К.: Алтерта, 2004. — 317 с.
3. Язык закона / [под ред. А.С.Пиголкина]. — М.: Юрид. лит., 1990. — 282 с.
4. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія / Н.В. Артикуца. — К.: Стилос, 2002. — 196 с.
5. Заруцький М.С. Актуальні проблеми українського термінознавства / М.С. Заруцький. — К.: Політехніка, 2004. — 124 с.
6. Палеха Ю.І. Управлінське документування / Ю.І. Палеха. — К.: Літера ЛТД, 2001. — 327 с.
7. Білецький А.О. Про мову і мовознавство / А.О. Білецький. — К.: Освіта, 1996. — 223 с.
8. Ивакина Н.Н. Профессиональная речь юриста / Н.Н. Ивакина. — М.: Юрид. лит., 1997. — 199 с.
9. Пащук Р.І. Ділове мовлення правоохоронця / Р.І. Пащук. — Луганськ, 2002. — 218 с.
10. Ділова українська мова: [навч. посіб. / за ред. С.В. Шевчук]. — К.: Знання, 2006. — 222 с.

Пендюра Максим Миколайович,
доцент кафедри теорії держави та
права НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент

УНІФІКАЦІЯ НОРМ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ

Нормативними основами юридичної деонтології як і будь-якої юридичної науки є основний закон — Конституція, поточне законодавство країни, міжнародні документи (кодекси, резолюції тощо, що ратифіковано законодавчим органом держави й виступають невід'ємною часткою національного законодавства), кодекси етики, правила поведінки і дисциплінарні статuti, інші службові документи окремих професійних груп юристів, які юридично або морально зобов'язують дотримуватися викладених в них норм при здійсненні професійної діяльності.

Соціальним підґрунтям норм юридичної деонтології (*професійної деонтології, — поліцейської деонтології*) виступають, перш за все, норми природного права — правовий звичай, моральні, етичні, релігійні норми.